

Pere Manzanares, pedagog i activista nordcatalà

David Pagès i Cassú

Pere Manzanares (Perpinyà, 1953), fill d'exiliats de la guerra civil espanyola, és un dels màxims referents de la catalanitat a la Catalunya del Nord. Pedagóg i activista de la llengua en unes comarques on el català viu en una situació difícil, una de les primeres persones que el marcaren fou el gironí Josep M. Corredor. Una altra, el seu oncle Josep Pobla. Ha participat, des de ben jove, en innumbrables iniciatives de caire cultural i polític. El seu nom el trobem vinculat a moltes associacions i entitats: La Bressola, Arrels, Ràdio Arrels, el Centre Cultural Català, Sem Catalunya Nord... També tingué una experiència política: en les eleccions regionals franceses de l'any 2010 va ser el número dos de la llista d'Europa Ecologia per al Consell Regional de Llenguadoc-Rosselló. Complementàriament a les seves activitats docents i militants, dedica uns moments a divertir-se i divertir el públic fent papers i escrivint xous teatrals o com a contaire; una manera lúdica de portar la llengua als escenaris. En aquesta entrevista ens acosta a la realitat d'aquestes comarques, de les quals subratlla que, malgrat tot, hi ha un orgull retrobat de ser catalans i una demanda social favorable a l'ensenyament de l'idioma.

Quan va començar a militar en la causa de l'activisme per la llengua? Hi ha alguna persona que l'influís d'una manera especial en aquells anys?
A dotze o tretze anys vaig seguir al Liceu Aragó un curs

optatiu que comptava només amb cinc alumnes, impartit per Josep Maria Corredor. Molt més tard vaig saber que havia estat secretari de Pau Casals. La persona que em va encarrilar cap a l'activisme per la llengua va ser el meu oncle Josep Pobla. Em va fer descobrir els primers discos en català, els primers recitals de la Nova Cançó i llibres en català. L'acompanyava en tota mena de reunions, manifestacions culturals i polítiques a Perpinyà. Em va desvetllar molt d'hora una consciència política i una curiositat intel·lectual que no corresponien als companys de la meua edat.

Com és que la República francesa sigui tan poc procliu a la vertebració d'un Estat multicultural i multilingüe?

L'Estat francès s'ha estructurat seguint les pautes centralistes i a vegades autoritàries de la monarquia. Els territoris de la perifèria eren considerats des de París com a sospitosos d'espionatge amb l'estranger o partidaris de forces reaccionàries (Església, monarquia...). Molt ràpidament, la Revolució Francesa va fer bandera d'una política assimilatòria respecte a la llengua (recomanacions de l'abat Grégoire, diputat a la Convenció) i als usos i costums en tots els àmbits socials i administratius. Aquesta política es va convertir en un èxit rotund amb la força i la seducció.

Per què ho diu?

París va seduir ràpidament la burgesia que va afrancesar-se i, progressivament, el poble, amb la instauració de l'autoodi. El francès es va imposar com a facilitador de l'ascens social i com a portador de valors de modernitat. Veritat o no, és el que tothom va creure. L'escola gratuïta laica i obligatòria va tenir un paper rellevant en aquest sentit, però també el servei militar i les guerres. El procés d'aculturació va ser similar en els altres territoris i considero com un miracle la supervivència de les identitats i llengües regionals a l'Estat francès.

Quin i com és l'encaix d'aquestes comarques en els diferents marcs en què s'ha trobat?

La Catalunya del Nord sempre s'ha trobat aïllada en un marc regional dominador, tant al si de

Llenguadoc-Rosselló (1972-2016), on era l'únic «departament» de cultura catalana en una regió on hi havia associats quatre departaments occitans, com —i molt més— dins la nova regió, Occitània, amb dotze departaments occitans d'ençà del 2016. Les capitals respectives, Montpeller i Tolosa, reproduïxen els esquemes centralitzadors de París amb la resta de l'Estat. La Catalunya del Nord sempre ha viscut aquest encaix com un problema i no com una solució, com un menyspreu, un fre al seu desenvolupament i una negació de les seves especificitats. La lluita fracassada per imposar la denominació «país català» al costat d'«Occitània», n'és una recent il·lustració.

Vostè fou un dels fundadors de les associacions La Bressola (1976) i Arrels (1981). Com va anar tot plegat?

No vaig ser dels fundadors de La Bressola, sinó un dels dos primers animadors en 1976. Al cap de quatre anys, desavinences pedagògiques i d'orientació em van portar a deslligar-me'n i, amb un grup de pares i mestres, en 1981, vaig fundar Arrels, amb el propòsit d'engegar una nova línia d'escoles immersives, que acabaren integrant-se, l'any 1995, en el sistema d'ensenyament públic francès. A hores d'ara hi ha dos centres en barris populars de Perpinyà, que agrupen 350 alumnes. Al mateix temps l'associació Arrels va

crear una ràdio, esdevinguda la degana de les emissores lliures de l'època. Si bé La Bressola, amb set centres i l'obertura d'un col·legi, supera el nombre de mil alumnes, el seu desenvolupament toca sostre per raons econòmiques i no podrà pas créixer indefinidament. L'escola Arrels, amb una altra estratègia, participa en el creixement de les fileres bilingües en el si de l'ensenyament públic, on rau el 90% de l'alumnat. Tot plegat, a causa de les resistències de l'administració de l'Estat, menys del 10% de l'alumnat rep un ensenyament en català. La tasca dels centres immersius és, tot intentant desenvolupar-se, empènyer els altres i sensibilitzar contínuament la població, els docents, els ajuntaments i els polítics.

Per tant...

No es pot parlar d'un augment significatiu: Arrels assoleix 350 alumnes en 38 anys, i La Bressola, 1.000 en 43 anys. Si el propòsit és invertir la tendència en el territori, caldran segles per aconseguir-ho. Malgrat aquest fet, la demanda social implícita és, si no important, favorable a una generalització de l'ensenyament del català en totes les seves modalitats i, amb això, sols l'ensenyament públic posseeix els mitjans per assegurar-ho. L'acceptació creixent a favor de l'ensenyament del català concerneix tota la societat, siguin quins siguin els orígens i les motivacions: recuperació

de la llengua dels avis, curiositat intel·lectual, predisposicions per a accedir al multilingüisme, obertura cap a un mercat professional, desig d'arrelar en un nou territori per part dels nouvinguts...

Quines foren les raons per les quals molts pares deixaren de transmetre la llengua catalana als seus fills?

La manca de transmissió de la llengua en l'àmbit familiar va ser gradual al llarg de tot el segle passat. Les raons són múltiples: l'adhesió als valors jacobins de la república, la persecució del català mitjançant l'escola obligatòria, l'emmirallament de la burgesia i de les elits cap a París, el paper integrador del servei militar i de les guerres, la instauració de l'autodi i la creença que l'ascens social només passava pel francès. Els anys cinquanta marquen també l'inici de la societat de consum i de la televisió, el descens de l'agricultura i del món rural, la migració del jovent cap al nord per trobar feina... Les famílies d'arrel catalana són avui dia minoritàries (55% dels residents no han nascut al país). No hi ha nostàlgia d'un passat bastant assumit, sinó un «orgull» retrobat de ser català, independentment del domini de la llengua.

Si un jove d'aquestes comarques li preguntés per què ha d'aprendre el català, quina seria la seva resposta?

Les raons són múltiples, perquè la població s'ha tornat molt diversa. Sigui per retrobar arrels, per connectar amb orígens familiars oblidats, per retrobar o forjar-se una identitat o tenir més oportunitats laborals, per compartir la llengua i la cultura de la comunitat veïna i més propera... Sigui quina sigui la raó, l'aprenentatge del català no resta res i sempre representarà una plusvàlua.

Creu que hi ha motius per a creure en el reviscolament de la llengua en aquestes comarques que formen la Catalunya del Nord?

Si no ens ho creguéssim, tota la nostra dedicació tan sols seria un *hobby*. El reviscolament és una esperança. Serà difícil, potser no s'aconseguirà, però vull creure en alguns motius. El pes i l'atractivitat de Catalunya representen el factor número u; també notem la necessitat per als nouvinguts, cada vegada més presents, d'arrelar-se o identificar-se en un lloc com per contrabalançar la globalització. La fi de l'autodi i la «moda» o orgull de ser català ajuden a fer el pas. La creació d'una Oficina Pública de la Llengua Catalana no ho resoldrà tot, però marcarà un camí.

Vostè fundà Ràdio Arrels l'any 1981. N'ha estat director durant molts anys.

Efectivament, sense dedicar-m'hi professionalment, vaig assegurar la coordinació de la programació, del desplegament i de l'equip Ràdio Arrels fins a l'any 2016. Una feina apassionant, engrescadora, però en un marc ple d'adversitats. Hem passat de la resistència a una certa normalitat amb un equip que s'ha anat professionalitzant. Hem demostrat que el país donava encara de si: cada dia podem tractar amb testimonis diferents de tota l'actualitat en català. Hem fet molta pedagogia contribuint a dignificar la llengua, a fer irrompre la cançó catalana i el concepte de Països Catalans al nostre entorn. Una satisfacció, tots els periodistes encarregats del català a la televisió regional (FR3) o a la ràdio pública (*France Bleu Roussillon*) han fet les primeres proves d'animadors a Ràdio Arrels.

Hi ha veus que aposten per abandonar definitivament el terme Països Catalans i cercar-ne d'altres que tinguin més consens polític i social. El veu plenament vàlid o bé optaria per buscar-ne un altre que pogués guanyar més adhesions?

Com sempre, les posicions centrífugues són desfavorables. No és un atzar si Joan Fuster, valencià, va ser un dels promotors del concepte. No cal canviar una denominació justa per crear-ne una altra amb una imatge endolcida o descafeïnada. Sóc un ferreny partidari del terme Països Catalans. El terme és prou entenedor, explícit, respectuós amb cada territori, inclusiu i dinàmic.

I com es viu, des d'aquest territori, el «procés català»?

Alhora, a través de la premsa francesa, no sempre objectiva, i dels activistes nordcatalans. Organitzacions com l'ANC, Òmnium Catalunya Nord, el CDR del Vallespir i el Comitè de Solidaritat Catalana fan una feina important d'informació, de denúncia i de suport. Cent vint batlles s'han adherit a una campanya a favor dels represaliats, el Consell Departamental s'ha posicionat, Perpinyà i molts pobles s'han enllaçat... Les manifestacions apleguen gent nova i el procés alimenta les converses diàries al carrer. Aquests manifestants i els càrrecs electes no es posicionen tant a favor o en contra de la independència com sí que denuncien els atacs a la democràcia, a les llibertats i drets fonamentals a Catalunya.

«Sempre endavant, mai morirem!» Els catalans del nord han fet seu aquest lema, aquest clam, el més popular de tots, per donar-se ànims quan els temps s'endureixen, per aconseguir una gesta esportiva... Doncs això, Pere: «Sempre endavant, mai morirem!»